יח: ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

הואיל והוכפלו בו הצרות. כיוס שבעה עשר בתמוז נמי אירע חמשה דברים כדתנן בפרק בתרא דתענית (דף כו.) אבל מורכן בית המקדש תקיפא טובא ועוד לא דמי לט' באב דלגבי אחת הוכפלה בו: **זה** תשעה באב שבו נשרף. בפרק בתרא דתענית (דף כט.) רמי קראי אהדדי דכתוב מלכים כתיב דנשרף בשבעה וכתיב ירמיה כתיב בעשור לחדש וישרוף וגו' ומשני דבז' לחדש נכנסו אויבים להיכל ואכלו ושתו בו [שביעי] שמיני ותשיעי עד שפנה היום לעתותי ערב הלימו בו האש ונשרף עד שקיעת החמה בעשור:

וירד רבי אליעזר ורחיץ. ממתני' דעל כסליו מפני תנוכה לא היה ליה לאקשויי דלעולם לא חשיב יו"ט ואפילו הכי מדליקין נרות זכר לנס: ותיפוק

דאמר רב חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא מאי דכתיב [1]כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה [2]קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה [3]בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה אין שלום צום אמר [4]רב פפא הכי קאמר בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה יש גזרת המלכות[5] צום אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין אי הכי ט"ב נמי אמר רב פפא שאני ט' באב דהואיל והוכפלו בו צרות דאמר מר [6]בט' באב חרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר תניא [7]אמר ר"ש ארבעה דברים היה ר"ע דורש [8]ואני אין דורש כמותו [9]צום הרביעי זה ט' בתמוז שבו הובקעה העיר שנאמר [10][2](ברביעי) בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר ואמאי קרי ליה רביעי רביעי לחדשים צום החמישי זה תשעה באב שבו נשרף בית אלהינו ואמאי קרי ליה חמישי חמישי לחדשים צום השביעי זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ומי הרגו ישמעאל בן נתניה הרגו ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלהינו ואמאי קרי ליה שביעי שביעי לחדשים צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים שנאמר [3]ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלם ואמאי קרי ליה עשירי עשירי לחדשים והלא היה ראוי זה לכתוב ראשון ולמה נכתב כאן כדי להסדיר חדשים כתיקנן ואני איני אומר כן אלא צום העשירי זה חמשה בטבת שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר שנאמר [4]ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלם לאמר הוכתה העיר ועשו יום שמועה כיום שריפה ונראין דברי מדבריו שאני אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון והוא אומר על ראשון אחרון ועל אחרון ראשון [5]אלא שהוא מונה לסדר חדשים ואני מונה לסדר פורעניות איתמר [6]רב ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית רבי יוחנן וריב"ל אמרי לא בטלה מגילת תענית רב [7]ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית הכי קאמר בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה אין שלום צום והנך נמי כי הני רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי לא בטלה מגילת תענית הני הוא דתלינהו רחמנא בבנין בהמ"ק אבל הנך כדקיימי קיימי מתיב רב כהנא מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד וירד ר"א ורחץ ורבי יהושע וסיפר ואמרו להם צאו והתענו על מה שהתעניתם א"ר יוסף שאני חנוכה דאיכא מצוה א"ל אביי ותיבטל איהי ותיבטל מצותה אלא אמר רב יוסף שאני חנוכה דמיפרסם ניסא מותיב רב אחא בר הונא בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מן שטרייא שגזרה מלכות יון גזרה[8] שלא להזכיר שם שמים על פיהם וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקינו שיהו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות וכך היו כותבים בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון וכששמעו חכמים בדבר אמרו למחר זה פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה וביטלום ואותו היום עשאוהו יו"ט ואי סלקא דעתך בטלה מגילת תענית קמייתא בטול אחרנייתא הכא במאי עסקינן בזמן שבית המקדש קיים ותיפוק

דאמר רב כד ממא כר ביזנא כו'. דכולהו ימי תענית מינהו בזמן הזה שאין בהמ"ק קיים ומתניתין בזמן הזה קא מיירי מדקתני וכשהמקדש קיים כו': **שיש שלום.** שאין יד העובדי כוכבים תקיפה על ישראל: **יהיו לששון ולשמחה.** ליאסר בהספד ובתענית: **יש גזרת המלכות[8] לוס.** חוכה להתענות בהן: **רצו אין מתענין.** וכיון דרשות הוא לא מטרחינן שלוחים עלייהו: **ארבעה דברים הללו כו'.** וזו אחת מהן והג' שניין בתוספתא דסוטה[1] וכמיפרי[2] בן אדם יוסבי המרכות וגו'[3] הנאן והבקר יאחט וגו'[4] ותרא שרה את בן הגר המצרית וגו' [בראשית כא]: **סמך מלך בבל.** התמיל לגור עליה: **שמועה לגולה.** לגלות יכניה שגלו לבבל אחת עשרה שנה לפני החורבן: **שאני אומר על ראשון.** שבסדר מקרא: **ראשון.** לפורענות. בתחלה הובקעה העיר ואח"כ נשרף הבית בתשעה באב ובתשרי שלאחריו נהרג גדליה ובטבת שלאחריו באתה השמועה: **והוא אומר על ראשון.** שבפסוק אחרון לפורענות: **ועל אחרון.** שבמקרא ראשון לפורענות שהרי תחילה סמך ואח"כ הובקעה נמצא י"ז בתמוז שהוא ראשון במקרא אחרון לסמיכת בבל שהוא מאוחר במקרא: **אלא שהוא מונה לסדר חדשים.** ואמר שלא הקפיד המקרא אלא על סדר החדשים לכך מנה תמוז קודם לטבת ואני מונה אף לסדר פורענות: **בטלה מגילת תענית.** ימים טובים שקבעו חכמים ע"י נסים שאירעו בהם ואסרום בתענית ויש מהן אף בהספד וכתבום במגילה אחת אלין יומיא דלא להתענאה בהו כו' עכשיו שחרב הבית בטלו ומותרין בהספד ובתענית: **אין שלום לוס.** ואע"ג דבזמן הבית קיימינהו מועדים טובים: **והנך נמי.** דמגילת תענית כי הני משיינן להו כי היכי דהני בטלי הני נמי בטלי: **דתלינהו בבנין.** דע"י החורבן הוקבעו לוס ועל ידי הבנין הוקבעו ליום טוב שבשנבנה בית שני שלחו בני הגולה התכנה בחדש החמישי הנזר כאשר עשיתי זה כמה שנים מיום החורבן כמו שנאמר שם (זכריה ז) שהביאם הקב"ה כי נמתם ופקוד בחמישי ובשביעי וזה שבעים שנה וגו' ומכאן ואילך יהיו לששון ולשמחה ולמועדים טובים: **וירד ר' אליעזר** כו'. ורבי אליעזר ורבי יהושע אחר חורבן הבית הוו דבימי רבן יוחנן בן זכאי דכתיב מרב הבית: **בטלו.** כלומר עשו תשובה: **דמפרסם ניסא.** בכר הוא גלוי לכל ישראל ע"י שנהגו בו המלות והחזיקו בו כשל תורה ולא נכון לבטלו: **בטלתא בתשרי כו'.** כך כתוב במגילה לגזן אדמי בטילת אדכרתא ביטלו אזכרת שם שמים מן השטרות ובקושי יכלו לבטל שבבר נהגו העם וכששמעו חכמי' ובטלום הוכשר הדבר בעייניהם ומחשב להם לנס ועשאוהו י"ט: ותיפוק

להוכיר שם שמים בשטר כלל ובשלודו, ואותו היום שנזדו כך ג' בתשרי היה ועשאהו וקבעוהו כמו יום טוב שאסור בתענית. ואי ס"ד בטלה מגילת תענית וכל הרוצה להתענות מתענה. הראשונות בטלו אחרונות מחדשין. ופריקנן זה שקבעוהו לשלשה בתשרי יום טוב בזמן שהיה הבית קיים, וכי אמרינן אנן דבטלה מגילת תענית אחר חרבן הבית.

להתענות בהן מתענה. וראיה אלו שלוש תעניות י"ז בתמוז וג' בתשרי וי' בטבת, בזמן שיש שלום הם כימים טובים ואסור להתענות בהן, כדכתיב יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה וגו', אין שלום צום, ושאר הימים הכתובים במגילת תענית, בזמן הבית היו ימים טובים ואסורים בתענית, עכשיו בטלה. ור' יוחנן ור' יהושע בן לוי אמרו לא בטלה, הני

עין משפט נר מצוה

א [טור ס"ת סי' תקנ]: **קא** ב ג ד מיי' פ"ה מהל' תענית הל' ג ג [ד] סמג עשין דרנגן ג טור ס"ת סימן תקמט [וסי' תקפ]:

רבינו חננאל

ופריק רב פפא הכי קאמר, בזמן שיש שלום, כלומר כל זמן שבית המקדש קיים, יהיה לששון ולשמחה. יש שמד צום, אין שמד ואין שלום, כגון עתה בזמן הזה, רצו מתענין רצו אין מתענין. וכיון שאם רצו שלא להתענות כהן אין חובה עליהן. לפיכך אין שלוחין יוצאין בהן. אי הכי ומפני מה יוצאין באב. ופריקינן משום שהוכפלו בו צרות, מפני שחרב בו הבית בראשונה ובשנייה, ונלכדה בית תיר, ונחרשה העיר, קבלו עליהן ט' באב צום לעולם בגלות, ואע"פ שאין שם שמד בזמן הזה לפיכך יוצאין באב. תניא אמר ר' שמעון בן יוחי ד' דברים היה ר' עקיבא דורש ואילו הן. א' ותרא שרה את בן הגר המצרית וגו'. ב' הצאן ובקר ישחטו להם וגו'. ג' בן אדם יושבי החרבות על אדמת ישראל וגו'. ד' כה אמר ה' צום הרביעי וגו'. ואלו ד' דברים מפורשין בספרי דבי רב ובתוספתא (ו)במסכת סוטה. ואמר ר' שמעון בן יוחי זה אחד מן ד' דברים שהיה ר' עקיבא דורש ואף אני דורש כמותו, ולא חילפתי על דבריו אלא בצום העשירי בלבד, שהוא אומר עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלם. ואני אומר צום העשירי זה ה' בטבת, שבאותה שמועה לגולה כי נחרבה העיר ונשרף הבית. ונראין דבריי מדבריו, שהוא אומר בתמוז הובקעה העיר, ובאב נלכדה העיר, ובתשרי נהרג גדליה בן אחיקם, ובטבת סמך מלך בבל. נמצאו הדברים הללו שלא על הסדר, כי אחרי שנלכדה העיר ונשרף הבית, מזכיר סביבות החיילות על ירושלים. ואע"פ שהוא על הסדר לסדר החדשים, שמחשב רביעי תמוז, ואב חמישי, ותשרי שביעי, וטבת עשירי, הפורענויות אינם על הסדר, שמאחר הסמיכה מן השריפה. ואני מונה לסדר חדשים (ו)ולסדר פורענויות על הסדר, בחדש הרביעי הובקעה העיר, ובחמישי נלכדה, ובשביעי נהרג גדליה בן אחיקם ובעשירי באת שמועת הפורענויות הללו בגולה בבל, ועשו יום שמועה כיום שריפה. איתמר רב ור' חנינא אמרו בטלה מגלת תענית. פירי' כל הכתוב במגילת תענית, די לא לאיתענאה בהון, וכי הם כמו ימים טובים שאסור להתענות בהן, בטלה, וכל הרוצה

ממורת הש"ם

ג) [פי' ע"ז תמלא בכ"י ג"ה ריש פר' תקנ]. ב) [בי' הטור ת"ה פר' תקו רבא]. ג) [במקום גזרת מלכות כת"ה: שמד. וכן להלן]. ד) תענית כו:. ה) [פוסק' דסוטה פ"ט]. ו) [ל"ל בתוס' הרכיעין]. ז) הרא"ש גרס רב הונא וכ' מינגא. ח) [נכ"ה: יון הרשעה שמד]. ט) נכ"ה: יש שמד. י) [פפ"י]. כ) [ואתחזן י' ד]. ל) [יחזקאל לג]. מ) [כמדבר יח]. נ) [וכתב מתרץ שם בתענית כח:].

תורה אור השלם

1. כה אמר יי צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לשישון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו:
זכריה ח יט
2. בחדש הרביעי בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ:
ירמיהו נב ו
3. ויהי דבר יי אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר:
יחזקאל כד א
4. ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלם לאמר הכתה העיר:
יחזקאל לג כא

גליון הש"ס

גמ' יאני אין דורש כמותו. עיין בספר נרבי יוסף י"ל סי' רמב סעיף ג:

מוסף רש"י

ביתר. עיר גדולה והיו ישראל דרין בה, במסכת ניטין פרק הניזקין (מ.) אמקא דריספק חרב ביתר (תענית כו.).

רבינו חננאל (המשך)

שלש צומות הוא דתלינהו רחמנא בבנין הבית, אבל הני כדקיימי באיסור, הכי קיימי עד עכשיו. ומתיב רב כהנא על מאן דאמר בטלה מגילת תענית, מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד, ואמר להן ר' יהושע צאו והתענו על מה שעיניתם. (ו) כלומר, עברתם. ופריקינן שני חנוכה דאיכא מצות הדלקה נר, ונדחה, אלא משום דמפרסם ניסא דחנוכה. ואותבון חוב מיהא, בתלתא בתשרי בטילת אדכרכתא מן שטריא כולי. פירי, היו כותבין בשטרות בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול שהוא כהן ליי' עליון ואמרו חכמים למחר פורע זה את חובו ונמצא שטר קרוע מושלך באשפה ושם עליון כתוב בו, וגזרו שלא

(ו) נראה דל"ל עברתם על דברי חכמים.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com